

Bilboko espazio publikoa

Harriaren hizkuntz politika

Soziolinguistika Klusterreko Hausnartu sarietan bigarren saria jaso zuen Galder Unzalu deustuarrek “Sugea dantzan: She’s fashion-etik Bilbao euskaraz-era” lanarekin. Bilboko espazio publikoaren diseinu eta kudeaketaz ari da eta komunikazioak zein euskarak duten lekuaz.

ZIHARA ENBEITA

Argazkiak: Galder Unzalu

“IDEOLOGIAK esan ezin duena idazten du harriak” esan zuen Slavoj Žižek pentsalariak Iruñean eta Galder Unzalu bat dator berarekin. Ideologia harrietan eraikitzen dela uste du, berdin klase, genero eta hizkuntz ideologia. Hirigintza liburu irekia dela, irakurtzeko aukera ematen duena. “Hiria barruraino sartzen zaigu eta horrek hizkuntz praktiketan eragiten du, era ez kontzientean askotan. Espazio batean gustura zaude edo ez”.

Bilboko Abandoibarrako hirigintzak berez ez omen die komunikazioari eta jende arteko harremanei laguntzen. Alondegia (diziplina antzeko gunea) ere, plaza estali moduan saldu arren “itxita dago, ez dago jesartzeko lekurik, iluna da...”.

Bilbo berri horrek komunikazioa errazten ez badu, are gutxiago euskarazko komunikazioa. Alondegian, kartelak elebitan egon arren, mediatekan langile euskaldunak eta jate-txeetako kartak euskaraz, Unzaluk uste du gune moduan ez dela euskararentzako abegikorra. Izen ofizialetik bertatik hasita. Gaztelania hutsez dago, *Albóndiga Bilbao*, tilde eta guzti. Alondegiak, duen aurrekontuarekin, sekulako programazioa lantzeko aukera dauka, “baina euskara ez da inon ageri, umeentzako ez bada edo literatura-rekin lotuta”. Euskarak asignazio funtzional eta espazial jakina duela dio. Bilbon moduan, baita Alondegian ere. Gauza berritzaileak, eztabaida teorikoak... gaztelaniaz egiten

Unzaluk Ibaizabal eta euskara alderatu ditu: ibaiaren irudi zikina aldatu ez bada ere bilbotarrek Ibaizabal erabili egiten dute. Euskarak, ibaia bezala, irudia garbitu behar du, estigma kendu, erabileraren poderioz.

dira. “Euskara dekoratiboa da. Hasieratik erabili duten aniztasunaren diskurtsoa justifikatzeko besterik ez”.

Etorkizunera begira sortu duten azpiegitura bakarrak ere ez du euskarazko izenik. Zubiarte eta Zubizuriren kasuan, Unzaluren berbetan, ez dira mundura begirako azpiegiturak. Kanpora so dauden eraikinen izenak gaztelaniaz edo ingelesez dira (Bilbao Exhibition Centre, Bilbao Arena). Ekitaldi handien kasuan beste hainbeste: Bilbao World Series, BBK Live... Eta zer esanik ez “Bilbao” marka bera. Eraikin osoak estaltzen dituz-

ten publizitate euskarrietan ere, Udalaren arautze faltagatik, euskararen presentzia anekdotikoa da.

Talde mutu

Bilboko Udalak euskara bultzatzen badu ere, oso gauza zehatzetan da hori, Unzaluren arabera, eta “euskarari benetan ez zaio indarrik eman nahi erabakiguneetan. Burmuin instituzionalean eta urbanistikoan leku oso zehatza dauka euskarak: euskal kultura tradizionala, umeak, jaiak... Euskara bai, baina zure txokoa, bestela arazo bihurtzen da”.

Shirley eta Edwin Ardenerrek emakumeak “talde mutu” gisa defi-

nitzen zituzten eta hala ikusten du euskaldungoa Unzaluk, erabakiguneetara sarerrarik ez daukan talde moduan. “Bilbon euskararen ezagutza maila ikusi eta erabilera %4koa baino ez izate...”. Genero ikuspegitik hiria irakurriz gero, leku eta ordu zehatzetan emakumea ez da ongi etorria, hiriaren formak emakumea leku batzuetara bideratzen du eta beste batzuetara ez. Euskarari antzekoa gertatzen zaiola uste du.

Diskurtso hegemonikoaren arabera, “Bilbon ez da sekula euskaraz berba egin”. Denborarekin argi gelditu da hizkuntza endogenoa dela. Bilbon beti egin da euskaraz, baina asignazio funtzional eta espazial zehatza izan du: etxeko hizkuntza, intimitaterako. Bizitza publiko-
ra jauzirik ez du egin. “Erriberako azokan baserritarrekin, edo etxean, edo familiarekin euskaraz, baina kalean alboko erdaldunarekin erdara hutsean”. Unzaluren iritzi, asignazio horiek egonkortzen ahalegin-
du da diskurtso hegemonikoa.

Hala ere, gaur egun, hizkuntz aniztasuna da nagusi eta gaztelaniaz ez dakien bat baino gehiago bizi da Bizkaiko hiriburuan. “*En Bilbao castellano siempre*” horrek ez du balio. Bilboko Udala bera ere hasi da beste hizkuntza batzuk erabiltzen, “era testimonialean bada ere”. Errealitateak diskurtsoa gainditu arren, urtetan “ustezko egia horiek naturalizatu izanak” gure hizkuntz praktika baldintzatu du eta euskaldunek gaztelaniarekin lotu dute Bilbo. Trenetik atera bezain laster gaztelania hartu dute euren hizkuntzat.

Bilbora bizitzera etorritako hamaika lagun elkarrizketatu ditu Unzaluk eta Bilbo gaztelaniarekin lotzen duten laurak euskaldunak

Bilboko hirigintzak jende arteko komunikazioan nola eragiten duen aztertu du Unzaluk, eta era berean, horrek euskararen presentzian duen eragina.

dira. Bilbo euskara hutsarekin lotu duten biak, oster, atzerritarrak, euskara existitzen zenik ere ez zekitenak. Bi horiei, “hiria bera urratzeak, bertan bizitzeak, ekarri die Bilbo eta euskara lotzea”.

Peruarrak Gran Via errumaniarekin lotzen du; Gobernu Zibile-
ra askotan joan behar izan duelako eta han batez ere hizkuntza hori entzun duelako. Boliviarrak, oster, Bilbo eta euskara Arangoiti auzoan lotzen ditu, berez bilbotarrentzat erdalduna den auzoan. Kontua da Magisteritza eskola dagoela han eta lagun batekin eskolara egindako bisitan euskaraz entzun zuela gehiena. Horregatik Abandoibarran, adibidez, EHUKo campusa jarri izan balute askoz inguru euskaldunagoa litzatekeela uste du Unzaluk. Ez da kasualitatea, adibidez, Erripako jolas-parkean euskara asko entzutea.

Ibaizabal eta euskara biziberritzen

Mugak muga, euskara eta euskal kultura badoaz apurka-apurka lekuak bereganatzen, “etnikotasuna” galtzen. Lurdes Mendesi irakurri zion Unzaluk munduan artista mota bi daudela. Alde batetik estatubatuar eta alemaniar zuriak, gizon-
nekoak. Horiek artistak dira. Gai-

nontzekoak, aldiz, artista etnikoak. “Berak etnikoak zioen, baina, noski, emakumeak ere sartzen dira hor. Etnikotasuna boterearen marka da, jendea mailakatzeko erabiltzen duena”. Berdin “euskal” artekin ere. Baina dagoeneko batzuk galdu dute “euskal” hori, “euskarazko literaturaren indarraren eta onarpen sozialaren ondorio”. “Euskal” galtzeak hiriko parte bihurtu ditu, gizarteko pertsona erreferente. Ez dira adibide asko, baina bada zer bait bere ustez.

Teorikoek “apropiazio ez egoki” moduan definitzen dituztenak ere hor daude. Abandoibarra egonean gozatzeko diseinatuta egon ez arren, jendea bere txokoa bilatzen joan da. Berdin gertatu da euskararekin: “Euskalduna zubia-
ren azpian Deustuko jaietan txosna gunea jartzean, adibidez. Edota norberak egiten dituen apropiazio ez egokiak ere badira, erabakiguneetan euskaraz egiterakoan”.

Unzaluk Ibaizabal hartu du egin-
dako aurrerapausoen metafora bezala. Abandoibarrako ibaiertza, bere ustez, apropos eginda dago ibaitik urrutitatzeko, Europako hainbat hiritan gertatzen denaren kontra. “Bilbon ibaiaren irudi zikina ez da aldatu. Erabilgune moduan ez da onartzen, baina jendeak hori gainditu egin du”. Jendeak poliki-poliki apropiazio ez egokia bultzatu du; jaietako kukañak direla, pira-
guak, Psicobloc Series eskalada txapelketa, triatlloiak... Euskararentzat sinbolo baliagarria dela uste du Unzaluk. “Azpian egon da, onarpenik gabe, ezkutuan, baina faktore zehatz batzuei esker ateratzen ari da. Ibaia biziberritu den moduan euskara ere biziberritzen doa. Iru-
dia garbitzen, estigma kentzen. Hiriaren imaginarioaren erdian lekua lortu behar du euskarak”. ■

Babeslea: Usurbilgo Udala

Herri hau sortzen segi dezagun euskaratik eta euskaraz!

